

Wincenty Okoń wyróżnia 3 układy odniesienia dla treści kształcenia, które to utożsamia z wymaganiami stawianymi treściami kształcenia:

1). Wymagania związane z osobą uczącą się i rozwijającą się pod wpływem edukacji, to wymagania stawiane treściami z punktu widzenia ucznia.

Treści powinny być dostosowane do:

- możliwości ucznia (fizycznych, społecznych, psychicznych), to między innymi uwzględnienie faz rozwojowych dziecka
- potrzeb rozwijającego się człowieka

2) Wymagania związane ze zmieniającym się społeczeństwem. Przy doborze treści respektowane powinny być możliwości i potrzeby społeczeństwa. Dziedziny, które powinny być uwzględniane przy doborze treści kształcenia to między innymi:

- ojczyzna i własny naród
- inne narody
- życie społeczno-obywatelskie kraju
  - edukacja
  - praca zawodowa
  - rodzina

3) Wymagania związane z rozwojem kultury i nauki.

Treści kształcenia w aspekcie kultury powinny umożliwić:

- poznanie dóbr kultury
- wytwarzanie przez uczących się różnych wartości
- przeżywanie wartości kulturowych

W treściach kształcenia powinny znajdować swoje odbicie 4 składowe części nauki:

- fakty naukowe
  - pojęcia naukowe
  - prawa nauki
  - teorie naukowe

WYMAGANIA STAWIANE TREŚCIOM

Do najważniejszych wymagań stawianych treściami kształcenia wg Kupisiewicza należą:

- J wymagania społeczne, zawodowe i kulturowe
- J wymagania naukowe
- J wymagania natury psychologicznej
- J wymagania natury dydaktycznej
- J koncepcje programowe

KLASYCZNE TEORIE DOBORU TREŚCI

materializm dydaktyczny (encyklopedyzm)

Twórca tej teorii F.W. Doerpfeld, był równocześnie przeciwnikiem tej teorii.

Encyklopedyści zakładają, iż najważniejszym zadaniem szkoły jest przekazać uczniom jak największą ilość wiadomości z różnych dziedzin nauki. Sądzą oni, iż proporcjonalnie do ilości przyswojonego materiału rośnie stopień jego rozumienia i rozumienia określonego fragmentu rzeczywistości.

Zwolennicy tej teorii to: J. Milton, J. A. Komeński, J. B. Basedow.

formalizm dydaktyczny

Zwolennicy formalizmu dydaktycznego uważają, że treści kształcenia to tylko środek służący do rozwijania zdolności i zainteresowań poznawczych uczniów. Cel szkoły to

pogłębianie, rozszerzanie, uszlachetnianie właśnie tych zdolności. Do ich rozwijania najlepiej nadają się przedmioty instrumentalne czyli matematyka i języki. Dobrowolski mówił: „ *Nauczycie uczniów myśleć, tylko tego, nic więcej, a reszta, to znaczy wiedza, dana im będzie przez przyrost*”. Tak najogólniej można scharakteryzować formalizm dydaktyczny.

Zwolennicy tej teorii to: Heraklit, E. Schmid, A. W. Diesterweg, J. W. Dawid, A.B. Dobrowolski.

utylitaryzm dydaktyczny

Zdaniem utylitarystów kształcenie należy pojmować jako ciągłą „rekonstrukcję doświadczenia”, uznając przy tym, że „proces i cel wykształcenia są rzeczą jedną i tą samą”. Według twórcy tej teorii J. Deweya kryterium doboru treści jest rekonstrukcja społecznych doświadczeń ludzkości. Szkoła winna być miniaturą życia społecznego, miejscem, które przygotowuje do działalności praktycznej. Układając program nauczania należy kierować się zasadami:

- problemowego podejścia do treści kształcenia
- kształtowania umiejętności praktycznych
- łączenia pracy z zabawą
- aktywizowania uczniów
- włączania uczniów w nurt życia środowiska lokalnego

Zwolennik tej teorii to: G. Kerschensteiner.

NOWOCZESNE TEORIE DOBORU TREŚCI

materiaлизм funkcjonalny

Twórcą tej teorii jest W. Okoń, który postuluje, by w nauczaniu łączyć poznanie z działaniem. Wiedza, którą uczeń zdobywa powinna ułatwić mu poznanie rzeczywistości i gromadzenie informacji o niej. Treści kształcenia powinny być dobrane tak, by wspomagały rozwój zdolności poznawczych. Uczeń powinien potrafić wykorzystać zdobytą wiedzę w praktyce.

teoria problemowo - kompleksowa

Twórca - B. Suchodolski, postuluje o kompleksowe łączenie wiedzy z różnych dziedzin nauki. Zamiast dotychczasowego układu informacyjno - systematycznego należy wprowadzić problemowo - kompleksowy układ materiału nauczania, tj. by uczyć przedmiotów razem, a nie odrębnie. Treści kształcenia powinny dotyczyć problemów współczesnego świata. Przedmiotem działalności poznawczej uczniów należy uczynić problemy, których rozwiązanie wymaga posłużenia się wiedzą z różnych dziedzin.

strukturalizm

K. Sośnicki stwierdził, iż programy nauczania są przeładowane informacjami, trzeba więc wiedzę tę uporządkować. Przy budowie programów warto uwzględnić zasady: strukturalności, nowoczesności, życiowości, kultury logicznej i łączenia teorii z praktyką.

Treści kształcenia każdego przedmiotu powinny zawierać:

- elementy podstawowe tj. o trwałej wartości naukowej i kształcącej
- elementy wtórne tj. informacje dodatkowe, ciekawostki.

egzemplaryzm

Właściwym twórcą egzemplaryzmu był M. Wagenschein, lecz teorię tę spopularyzował M. Scheuerl. Głównym założeniem było zredukowanie materiału nauczania, ale tak by nie zubożyć treści.

W egzemplaryzmie są dwie teorie:

- nauczania paradygmatycznego (z gr. paradeigma-przykład), chodzi w niej o to, by materiał nauczania ułożyć w sposób wzorcowy, ogniskowy a nie systematyczny; uczeń poznaje niezbędne wiadomości, a na ich podstawie odkrywa istotę procesu.
- egzemplarycznego układu treści (wyspowości), wiedza przekazywana jest przy pomocy egzemplarzy tematycznych, pewnych przykładów, które są reprezentatywne dla danego tematu.

Spojrzenie Kazimierza Denka na treści kształcenia - 10 zarzutów

1. ENCYKLOPEDYZM - faktograficzna wielowiedza, werbalizm
2. HISTORYZM – wiedza o przeszłości dominuje nad wiedzą o teraźniejszości i przyszłości
3. ADDYTYWIZM – dodawanie nowych treści bez eliminacji dotychczas realizowanych, encyklopedyzm + historyzm = addytywizm
4. PRZECIĄŻENIE – przeładowanie programów nauczania
5. UNIFORMIZM – brak dyferencjacji (różnicowania), „karmienie wszystkich uczniów jednakową strawą duchową, bez względu na zachodzące między nimi różnice”
6. JEDNOSTONNOŚĆ - wiedza typu „ wiedzieć, że ...” dominuje nad wiedzą typu „wiedzieć jak i dlaczego ...”, tzn. występuje dominacja jednego profilu uczenia się
7. AKADEMIZM (scjentyzm) – dezintegracja wiedzy oznacza przeteoretyzowanie, programy nauczania budowane są na wzór dyscypliny naukowej
8. IZOLACJONIZM – brak powiązania z realiami życia codziennego
9. NIE PRZYSTOSOWANIE TREŚCI DO MOŻLIWOŚCI PSYCHOFIZYCZNYCH UCZNIÓW – treści mogą być za trudne lub za łatwe, dlatego stosuje się procedurę koła tzn. normą jest wyręczenie kolejnego systemu edukacyjnego
10. NIEDOSTATECZNE UWZGLĘDNIANIE POTRZEB SPOŁECZEŃSTWA – globalne i przyszłościowe potrzeby nie są uwzględniane

Czynniki decydujące o zakresie i dynamice przemian w treściach kształcenia:

- eksplozja informacyjna
- rozwój środków masowego przekazu
- wzrost roli nauki i nowoczesnej techniki
- zmiana struktur kwalifikacji i mobilności zawodowej
- zwiększenie się zasobów czasu wolnego

Czynności zmierzające do usunięcia niedostatecznych treści kształcenia czyli sugestie dydaktyków jak zbudować nowoczesny kanon kształcenia ogólnego:

- Należy łącznie ujmować cele i treści kształcenia, zakładane wyniki (przy tym należy uwzględnić instrumentarium służącym ich pomiarowi i ocenie), metody i organizację pracy dydaktyczno- wychowawczej.
- Powinno zmierzać się do złagodzenia ostrych progów programowych między niższymi i większymi i szczeblami kształcenia.
- Należy mieć na uwadze, że szkoła nie stanowi już jedyne źródła wiedzy.
- Pamiętać należy, iż człowiek współczesny musi uczyć się przez całe życie.
- Powinno pamiętać się, że człowiek współczesny boryka się z niespotykanymi przed laty problemami np. globalnymi. Nie można tego aspektu pomijać w programach nauki szkolnej.

- Należy integrować pokrewne przedmioty nauczania we wspólne „obszary treściowe”, grupy czy bloki tematyczne.
- Waznym aspektem jest, iż należy zastąpić postulat „uczyć się coraz więcej i coraz dłużej” (typowy dla dawnych programów) przez postulat „uczyć tyle, ile trzeba i tak długo jak należy”.

Nowoczesny kanon kształcenia ogólnego powinien:

- uczyć jak żyć,
- uczyć jak się uczyć, aby przez całe życie móc przyswajać sobie nową wiedzę
- uczyć myśleć swobodnie i krytycznie
- uczyć kochać świat i czynić go bardziej ludzkim
- uczyć jak się rozwijać samemu w pracy twórczej i dzięki niej

KIERUNKI ZMIAN W TREŚCIACH KSZTAŁCENIA

W obecnych czasach konieczne stały się zmiany w doborze treści w programach kształcenia, by pomagały one uczniowi w jego rozwoju, w jego dorastaniu do uczestnictwa w kulturze i cywilizacji.

KIERUNKI ZMIAN W SZKOLNICTWIE DOTYCZĄ:

- doboru treści odpowiadających potrzebom ucznia, społeczeństwa i poszczególnych przedmiotów nauczania - czyli rozwoju wykształcenia ogólnego, rozwoju umiejętności i wartości dostosowanych do każdego ucznia jako jednostki funkcjonującej w społeczeństwie i dla społeczeństwa; następuje negacja wyższości wiadomości nad umiejętnościami
- tendencji rozwoju wiedzy dotyczącej teraźniejszości i przyszłości; mniej miejsca na historię
- korelacji, koncentracji i integracji przedmiotów w bloki tematyczne ułatwiające efektywne uczenie się
- zerwania z dotychczasową małowartościową koncepcją człowieka oświeconego, wyposażonego w wiedzę, która pozwala jedynie na jego przystosowanie do rzeczywistości, a nie umożliwia twórczego w niej działania.
- dostarczania przez nauczyciela tylko wiedzy niezbędnej, a umożliwiania samodzielnego poszukiwania dalszej
- wprowadzenia metod sprzyjających rozwojowi myślenia i postaw twórczych do budowania rzeczywistości, przewidywania zjawisk i procesów - negacja dotychczasowej pedagogiki kształcącej przede wszystkim sprawności ułatwiającej poznawanie świata, negacja pamięciowego opanowywania wiadomości
- stopniowania trudności; treści kształcenia dostosowane są do możliwości każdego ucznia
- szerszego pojawienia się zagadnień związanych z edukacją globalną - wychowanie do życia w pokoju i tolerancji
- faworyzowania treści dostarczających wiedzy typu wiedzieć: „że, jak i dlaczego”
- faworyzowania treści:
  - * nastawionych na kształtowanie wartości
  - * prowadzących do samoedukacji
  - * preferujących aktywności i umiejętności niezbędne we współczesnych społeczeństwach w skali Polski, Europy, Świata
  - * służących kształceniu umiejętności (dla skutecznego funkcjonowania w dobie przemian) typu:

- **zdolność do zmian**
- **możliwość komunikowania, organizowania i solidaryzowania się**
- **negocjacja, współzawodnictwo, konkurencyjność**
- **przedsiębiorczość**
- **autoprezentacja**
- **asertywność**

10 PRZYKAZAŃ DLA OŚWIATY PRZYSZŁOŚCI

- 1) Umiejętność skutecznego porozumiewania się**
- 2) Gruntowne podstawy literatury i nauk społecznych (historia, geografia)**
- 3) Zrozumienia zasad matematyki wyższej wraz z umiejętnością ich stosowania w życiu codziennym**
- 4) Znajomość nauk fizycznych w ich powiązaniu ze środowiskiem**
- 5) Biegła znajomość co najmniej jednego obcego języka i kultury**
- 6) Znajomość komputerów i innych technik przetwarzania informacji**
- 7) Zrozumienie sztuk pięknych**
- 8) Znajomość funkcjonowania władz państwowych i gospodarki**
- 9) Troska o zdrowie**
- 10) Zdolność rozpoznawania i rozwiązywania problemu (umiejętność myślenia)**